

היום הרת עולם / ארשת שפתינו

The earliest reference to the פיוטים of היום הרת עולם and ארשת שפתינו is the following:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר ראש השנה-היום הרת עולם. היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם. אם כבנים אם כעבדים. אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים. ואם כעבדים, עינינו לך תלויות עד שתהננו. ותוציא לאור משפטנו, קדוש. יערב לפניך קול תחנונינו, אל רם ונשא. מבין מביט מאזין מקשיב קול תרועתנו, ותקבל ברצון זכר מלכותנו.

The above version of the פיוטים is found in the edition of גאון רב עמרם included in the Bar-Ilan Digital Library. Professor Daniel Goldschmidt in his edition of the סדר places the words beginning יערב לפניך שפתינו ארשת and ending with תרועתנו in brackets. Rabbi Aryeh Frumkin in his edition omits the words beginning יערב and ending מלכותנו but adds them in a footnote in which he remarks that the words are not found in the version of גאון רב עמרם located in the British Museum.

The following provides evidence that early versions of סדר רב עמרם גאון did contain the paragraph beginning ארשת שפתינו:

ספר המנהיג' הלכות ראש השנה עמוד שכז-ומנהג צרפת לומ' השליח ציבור אחר המלכות ארשת שפתינו יערב לפניך קול תרועתי' א-ל רם ונישא מבין מביט מאזין ומקשיב קול תרועתי' ותקבל ברחמי וברצון סדר מלכותינו קדוש, וכן לזכרונות, וכן לשופרות, וכן כתב רב עמרם, אך בספרד ובפרובי' אין מנהג לאומר.

Translation: It is the practice in France for the prayer leader to say after sounding of the Shofar for the Bracha of Malchiyos the words beginning: Areses Sifaseinu . . . Seder Malchiyoseinu Kadosh. He recites the same after the Brachos of Zichronos and Shofaros as well. So wrote Rav Amrom. Nevertheless, in Spain and in Provence they do not follow the practice of reciting the Piyut of Areses Sifaseinu during Mussaf Shemona Esrei of Rosh Hashonah.

Today, Sephardic מהזורים include the פיוט of היום הרת עולם after each of the middle נוסח of ארשת שפתינו פיוט of ראש השנה מוסף שמונה עשרה ברכות of תימן follows that practice as well. The Roman Rite forges a compromise. The version of the פיוט of היום הרת עולם includes the following words: (מלכותנו) זכר ברצון זכר

1. Rabbi Abraham ben Rabbi Nathan was born in Lunel, Provence, c. 1155. Ra'avan HaYarchi (so named to differentiate from Rabbi Eliezer ben Rabbi Nathan of Germany) was born to a many-branched rabbinical family and was a relative and student of Rabbi Isaac ben Rabbi Abba Mari of Marseilles (author of the Ittur). He studied Torah under Rabbi Abraham ben David of Posquières (author of the well-known glosses on Maimonides's Mishneh Torah), and Rabbi Isaac ben Rabbi Samuel the Elder (Ri HaZaken, a Tosafist), as well as other Torah giants of his generation. He died in 1215. (Bar Ilan Digital Library)

זכרונות and מלכיות of ברכות is not recited after the פיוט of ארשת (זכרונותינו) and the פיוט of ארשת is not recited after the ברכות of שופרות, they omit the פיוט of היום הרת עולם and in its place they say: ארשת שפתינו. They further include a note that provides that on שבת, a day on which the שופר is not sounded, the word: תרועתינו in the פיוט of ארשת is changed to תפלתנו. The Roman Rite appears to be accommodating both the Ashkenazic and Sephardic practices. The double meaning of the word: שופרותינו facilitated that compromise. The word represents both the פסוקים of שופרות found in the third of the middle ברכות of ראש השנה of מוסף שמונה עשרה and the blasts of the שופר that follow each of the middle ברכות of מוסף שמונה עשרה of ראש השנה.

Although the ספר המנהיג provides that מנהג צרפת included the recital of ארשת שפתינו after היום הרת עולם, neither the רש"י of סידור, the מהזור ויטרי nor the רוקח provide for its recital (although they do include the reading of היום הרת עולם). One of the earliest Ashkenazic sources to provide for its recital is the following:

ספר מנהגים דבי מהר"ם² סדר תקיעת שופר—ומחזירי הספר תורה למקומה ומתפללים מוסף ואח"כ מתחיל החזן ברוך אתה עד למען שמו באהבה מסוד חכמי ותוקעי' למלכיות קשר"ק פעם אחת³ ואומר ארשת שפתינו לקול תרועתינו כי מסתמ' יש להם תרוע' אחת או התרוע' עצמה או הג' שבר'י עולי' לתרוע' אחת ולזכרונות קשר"ק פעם אחת ולשופרות קר"ק פעם אחת אז יש לומר לקול תקיעותינו בשניהם כי התקיע' ודאי והתרוע' ספק כדמספק' לן גנוח' גנה או ילולי יליל.

Translation: The Sefer Torah is returned to its place and the congregation recites Mussaf Shemona Esrei of Rosh Hashbonah. The prayer leader then begins his repetition of Shemona Esrei and continues until B'Ahava when he says: Mi'Sod Chachomim. The Shofar is sounded after the Bracha of Malchiyos with the making of the following sounds: Tekiah, Shevarim Teruah, Tekiah, once. Then the congregation says: Areses Sifaseinu. It is proper to include the word: Terua'Seinu as part of the Piyut of Areses Sifaseinu after making those sounds. At least one Teruah sound is being made or you can view the three Shevarim sounds as being equivalent to a Teruah sound. After the Bracha of Zichronos, they sound the following from the Shofar: Tekiah, Shevarim, Tekiah, once. After the Bracha of Shofaros, they sound the following from the Shofar: Tekiah, Teruah, Tekiah, once. When reciting the Piyut of Areses Sifaseinu after the Brachos of Zichronos and Shofaros, the word Terua'Seinu should be omitted and the word: Tekiya'Seinu

-
2. Rabbi Meir ben Baruch of Rothenburg was born ca. 1215 in Worms, Germany, and died in captivity in the Ansheim prison in Germany in 1293. Rabbi Meir was a leading German Tosafist, and he was considered the outstanding Ashkenazic halachic authority of his generation. (Bar Ilan Digital Library)
3. The practice concerning תקיעת שופר at the time of the Maharam M'Rothenburg differed from our practice today. Today we sound ten blasts after each of the middle ברכות of מוסף שמונה עשרה. Each set includes all three combinations. It is worth noticing that the current Ashkenazic version of the פיוט of ארשת שפתינו no longer includes the word: תרועתינו. Instead the word: תקיעתינו is said after the sounding of the שופר at the conclusion of each of the middle ברכות of מוסף שמונה עשרה on ראש השנה. Notice should also be made that the Maharam M'Rothenburg does not refer to the פיוט of היום הרת עולם.

להבין את התפלה

should be said in its place. The sounds made after those two Brachos certainly include a Tekiah sound but some doubt exists as to whether the proper Teruah sound is made-is it more like the Shevarim sound we make or like the Teruah sound we make?

A question can be raised about the Sephardic practice. In general, Sephardim do not allow the interruption of חזרת הש"ץ with the recital of פיוטים. Why then do they allow the recital of ראש מוסף שמונה עשרה of חזרת הש"ץ during היום הרת עולם of פיוט? Apparently since מוסף שמונה עשרה of ראש השנה included the פיוט in his version of מוסף שמונה עשרה, the פיוט must have been part of the original wording of that שמונה עשרה. You might challenge that answer by pointing out that if the פיוט of היום הרת עולם was part of the wording of מוסף שמונה עשרה of ראש השנה then why is it not included in the silent מוסף שמונה עשרה of ראש השנה? That is not a challenge since according to סדר רב עמרם גאון, the silent מוסף שמונה עשרה consisted of only seven שופרות and זכרונות, מלכויות, ברכות of שופרות. As a result, the question of whether the פיוט of היום הרת עולם should be a part of the silent מוסף שמונה עשרה of ראש השנה never became an issue.

The פיוט of ארשת שפתינו and not the פיוט of היום הרת עולם is found in the most complete example of מוסף שמונה עשרה of ראש השנה according to מנהג ארץ ישראל that has been discovered. That version is found in the book: הלכות ארץ ישראל מן הגניזה: by Professor Mordechai Margulies, Mossad Ha'Rav Kook, 1973. The fragment presented by Professor Margulies does not include the חתימות הברכות of the ברכה of מלכויות and the שופרות of ברכה. However, to our good fortune, it does include the חתימת הברכה of זכרונות of ברכה. On page קנא Professor Margulies presents the following:

ואין שכחה לפני כסא כבודך ב א ה'
זוכר הברית לעמו ישראל ברחמים. ויתקע
והדה צורתה liil liil liil וישפע
פי אלקבול בהדא אלקול. ארשת שפת
תערב לפנך ארון מאזין מקשיב מבין
קול תרועת עמו ישראל ברחמים בערך
זכרונות.

Based on this fragment we can conclude that the practice of reciting the פיוט of היום הרת עולם after תקיעת שופר that follows each of the middle ברכות of מוסף שמונה עשרה represents מנהג בבל while reciting the פיוט of ארשת שפתינו at the same point originated as part of מנהג ארץ ישראל. That conclusion supports the authenticity of

the version of **סדר רב עמרם גאון** found in the British Museum. Furthermore that thesis supports the practice of Sephardim who do not include the **פיוט** of **ארשת שפתינו** in their recital of **הזרת הש"ץ** for **ראש השנה מוסף שמונה עשרה**. Ashkenazic practice is a bit more difficult to explain. Some early sources include only the **פיוט** of **היום הרת עולם**. Others include only the **פיוט** of **ארשת שפתינו** while still others include both.

Several definitions of the words: **היום הרת עולם** are presented:

ספר המנהיג הלכות ראש השנה עמוד שכו—**היום הרת עולם פסוק הוא**, (ירמיהו כ', יז) ורחמה הרת עולם, היום הריונו של עולם—**עמוד שכו**—**כדאמ' רבא כמאן אמרי' זה היום תחילת מעשיך כו' כמאן כר' אליעזר דאמ' בתשרי נברא העולם בר"ה פ"ק**. ותוציא לאור משפטינו קדוש, והאומ' ותוציא לאור משפטינו היום לא כיוון יפה שאין בדין להחזיק את עצמינו כצדיקי' גמורי' שנכתבי' לאלתר לחיים כ"א כבינוניים שתלויין ועומדי' עד יום הכיפורי'. כך קיבלתי בצרפת.

Translation: The words: Ha'Yom Haras Olam are based on a verse (Yirmiyahu 20, 17): Because he did not kill me in the womb, so that my mother would have been my grave, and her womb for ever great. That means that the day of Rosh Hashonah marks the day of the creation of the world in accordance with what Rabbah asked and answered: whose opinion do we follow when we say: this is the day when Your works began. We follow the opinion of Rabbi Eliezer who held that the world was created in the month of Tishrei as we find discussed in the first chapter of Maseches Rosh Hashonah. The words: Tozi L'Or Mishpateinu Kadosh should not be changed to V'Tozi L'Or Mishpateinu Ha'Yom. We have no right to assert that we will be found innocent on Rosh Hashonah and we may not express confidence that we will be written into the book of the righteous. Instead we must presume that we all fall into the class of those who are on the borderline, among those whose final judgment will not be rendered until Yom Kippur. So I learned from my teachers in France.

A second opinion:

ספר הרוקח הלכות ראש השנה סימן רא'—ומה שאומר אחר התקיעות היום הרת עולם לפי שעל ידי התקיעות מתמלא רחמים על כל העולם וכאלו נבראו עתה שכתוב ה' בקול שופר ובתשרי נברא אדם לכך אמר היום הרת עולם.

Translation: The intent of our words: Ha'Yom Haras Olam that we say after sounding the Shofar represent the following: it is through the sounding of the Shofar that G-d extends His compassion over the world. Each year we must view Rosh Hashonah as representing G-d creating the world anew. This is based on the verse: G-d through the sound of the Shofar. In addition, man was created in Tishrei. That is why we say: Ha'Yom Haras Olam.

Rabbi Eliezer Yehuda Waldenberg, ז"ל, (1916-2006), in a **דרשה** for **ראש השנה** that he records in his book: **ציץ אליעזר חלק כ' סימן עד'**, poses a question about the order of the two **פיוטים**:

להבין את התפלה

שו"ת ציץ אליעזר חלק כ' סימן עד'–ויש להבין, דלכאורה היו צריכים להקדים לומר מקודם הקטע של "ארשת שפתינו" לפני אמירת הקטע של "היום הרת עולם" באשר דנוגע הוא ישירות לתקיעות שתקענו שמתפללים שיקובלו ברחמים וברצון לפניו ית"ש.

Translation: It is necessary to resolve the following issue: By right, the paragraph of Areses Sifaseinu should be said before the paragraph of Ha'Yom Haras since the content of the paragraph of Areses Sifaseinu relates directly to the act of sounding the Shofar in that we include a prayer that the sounds of the Shofar be accepted favorably and with compassion.

א) ויש לומר דיובן זה על פי דברי הגמ' בר"ה ד' ל"ב ע"ב דאיתא: אמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך (הלל) בר"ה וביום הכפורים, אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה?

Translation: We can explain the order by referring to an excerpt from the Gemara, Maseches Rosh Hashonah 23a: Rabbi Abahu said: the ministering angels asked G-d: why are the Jews not singing songs (Hallel) on Your behalf on Rosh Hashonah and Yom Kippur? G-d responded: Is it appropriate that a king be sitting in judgment over the Jewish People with the Books of Life and Death open while the Jewish People sing songs of praise to G-d?

ונפלא עד מאד הסברו המעמיק והממצה שכותב על כך הרמב"ם בפיהמ"ש בר"ה שם שכה לשונו: שלא היו קורין הלל לא בראש השנה ולא ביום הכפורים לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברא ומנוס אליו ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והשמחה עב"ל.

Translation: I found the Rambam's deep and comprehensive explanation in his commentary to the Mishnayos of Rosh Hashonah very astonishing. This is what he says: Hallel is not recited on Rosh Hashonah and on Yom Kippur because those days are days of service, subservience, filled with fear of G-d, days on which we turn to G-d for refuge, with repentance, supplication and requests for forgiveness. In that environment, it is inappropriate to be involved in laughter and joy.

זאת אומרת שהרמב"ם פירש כוונת הגמ' שעל כן אין אומרים הלל בר"ה וביהכ"פ, כי באשר שספרי חיים וספרי מתים פתוחים בהם, לכן מיוחדים המה לבני ישראל באשר על כן, לימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם והיראה ממנו, ועושים המה מאמצים גדולים למברא ומנוס אליו (ז"א לברוח מהבלי העוה"ז ולנוס לחסות תחת צל כנפי השכינה), ולהתחנן לו בתשובה ותחנונים בבקשת כפרה וסליחה, ועל כן במצב קריטי ורציני כזה אינו הגון השחוק והשמחה, ואין ביכלת להתעלות באמירת הלל לפניו ית"ש שצריך להיות מלווה בשחוק ושמחה.

Translation: The Rambam interprets the Gemara as intending to explain that Hallel is not said on Rosh Hashonah and on Yom Kippur because the Books of Life and Death are open. Those days are set aside for the Jewish People to be days of service, for demonstrating subservience and fear of G-d. A significant effort is made to seek refuge in G-d (that means to escape from the temptations of idolatry and to seek sanctuary under G-d's protection) and to supplicate through repentance and by asking for forgiveness. Therefore in such a critical and heartfelt moment, it is not appropriate that laughter and joy, important aspects of Hallel, be exhibited.

דברי הרמב"ם אלה חודרים ויורדים חדרי בטן ומעוררים את הלבבות להתנער מהאדישות האופפת ולהבין לנכון מה המה ומה אומרים לנו ימים קדושים אלה של ראש השנה ויום הכפורים.

Translation: The words of the Rambam penetrate and sink into the depths of one's soul. They stimulate the heart, causing us to shake off the apathy that encompasses us and leads us to understand the authentic meaning of these holy days of Rosh Hashonah and Yom Kippur.

ועל פי זה יש כבר להסביר, כי משום כך אנו מקדימים אחרי התקיעות לומר הקטע של "היום הרת עולם" לפני הקטע של "ארשת שפתינו", מפני שמתכונת התקיעות המסודרות במלכויות זכרונות ושופרות כפי שהגמ' בר"ה ד' ט"ז ע"א אומרת המה "מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה", ובמה בשופר.

Translation: According to this we can explain the order of the two paragraphs. Because of these concerns we first say the paragraph of Ha'Yom Haras after sounding the Shofar and before reciting the paragraph of Areses Sifaseinu. The purpose of the Shofar blasts that are sounded after each of the Brachos of Malchiyos, Zichronos and Shofaros as we learn in Maseches Rosh Hashonah 16a are as follows: the sounds of Malchiyos so that the Jewish People recognize G-d as their king; Zichronos so that fond memories of the Jewish People always surround G-d. How are those goals reached? By sounding the Shofar.

ונשאלת א"כ איפוא השאלה אם ככה שאנו ממליכים אותו ית"ש על ידי כן למלך עלינו, למה לא אומרים לפניו הלל בשירה וזימרה, כפי שעושים בהמלכת מלך, ועל כן מקדימים ואומרים, כי לכן אנו לא ממשיכים באמירת הלל מפני ש"היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים", ונתונים אנו באימתה ופחד וכנוסים אנו אל תוכויותנו בהרהורי תשובה והשתפכות נפש לפניו ית"ש בבקשת כפרה וסליחה, ובמצב נוראי כזה אין הגון ואין מקום – משכני לאמירת הלל שצריך להיות מלווה בשמחה, ורק לאחר מיכן לאחר ההתנצלות כנ"ז, אנו ממשיכים באמירת הקטע של "ארשת שפתינו" בבקשת תחנונים שיקשיב לקול תקיעתנו ויקבל ברחמים וברצון סדר מלכויותינו, סדר זכרונותינו, וסדר שופרותינו.

Translation: And so the following question can be asked: if the purpose of sounding the Shofar is to acknowledge that G-d is king, why not recite Hallel, with the type of enthusiasm we would express if we were hailing the appointment of a new mortal king (or President?). That is why we first say: it is for this reason that we do not recite Hallel- because it is the day that celebrates the creation of the world and a day when all of humanity stands in judgment before G-d. Therefore, we are overwhelmed with fear. We want to express our repentance. We pour out our souls before G-d with requests of forgiveness. In such a moment of awe, it is not appropriate and not the place to recite Hallel, a prayer that is usually accompanied with expressions of joy. Only after apologizing for not being able to recite Hallel, do we then say the paragraph of Areses Sifaseinu, a prayer of supplication in which we request that G-d hearken to the sounds of the Shofar and to accept with compassion and with favor the order of Malchiyos, Zichronos and Shofaros.